

WPROWADZENIE

Anna Gałdowa urodziła się w Krakowie 28 sierpnia 1940 roku. Studia psychologiczne na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego odbywała w latach 1958–1963. W roku akademickim 1963/1964 pracowała jako asystent w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. W latach 1964–1974 zajmowała stanowisko asystenta, starszego asystenta i adiunkta w Zakładzie Psychologii Ogólnej Katedry, a następnie Instytutu Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Doktorat na temat *Reminiscencja na tle odbicia pamięciowego materiału obrazowego* obroniła w 1967 roku. W latach 1974–1978 pracowała jako wykładowca w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie. Habilitację, na podstawie rozprawy pod tytułem *Przedmiotowe i podmiotowe determinanty pamiętania*, przeprowadziła w 1978 roku na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1978–2000 pracowała jako docent w Instytucie Psychologii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym (obecnie Wydział Filozoficzny) w Zakładzie Psychologii Ogólnej, kierując nim przez trzy kadencje. Przez jedną kadencję pełniła obowiązki wicedyrektora do spraw dydaktycznych. Wypromowała ośmiu doktorów. Stypendia naukowe odbywała w Nijmegen, Wiedniu, Athens (Georgia, USA), Kijowie i Moskwie.

Była długoletnią redaktorką Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego „Psychologia” (wcześniej „Prace Psychologiczne”).

W 1988 roku zainicjowała cykl ogólnopolskich konferencji, zwanych Szkołami, w których problematykę osobowości łączono z rozważaniami filozoficznymi nad kategoriami podmiotu i osoby.

Były one pomyślane nie tylko jako forum dla rozważania aktualnego stanu myśli psychologicznej i jej wkładu w rozumienie natury człowieka, ale także jako okazja do formułowania pytań i wątpliwości, do twórczej krytyki tego, co zastane, do wyrażenia idei zaledwie kształtujących się. Źródłem problematyki kolejnych spotkań było podstawowe przekonanie o naturalnym i koniecznym związku psychologii z filozofią¹.

Tematyka Szkół to: „Problem osoby w psychologii współczesnej” (Janowice, 1988), „Psychologia i filozofia spotkania” (Janowice, 1989), „Jedna czy dwie psychologie?” (Janowice, 1991), „Problematyka podmiotu w psychologii” (Zakopane, 1993), „Hermeneutyka a psychologia” (Janowice, 1996). Pokłosem tych konferencji były teksty, które zostały opublikowane w „Przeglądzie Psychologicznym” (1990, 1), Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego (1993, 9; 1994, 11) oraz w wydaniu książkowym (1997).

¹ Wprowadzenie do: A. Gałdowa (1997a) (red.), *Hermeneutyka a psychologia*, Kraków, s. 7.

Wprowadzenie

Profesor była redaktorem siedmiotomowej serii *Psychologia osobowości i antropologia filozoficzna*, której znaczenie dla polskiej psychologii osobowości trudno przecenić. Tomy były wydawane wielokrotnie, są ciągle dostępne i studiowane.

Inne publikacje to artykuły w czasopismach naukowych i w „Znaku”.

We wrześniu 2000 roku Profesor Anna Gałdowa przeszła na emeryturę.

W latach 1990–2005 była wykładowcą w Studium Teologiczno-Filozoficznym Zakonu Dominikanów w Krakowie. W okresie 2003–2006 pracowała jako profesor w Wyższej Szkole Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu.

W latach 1990–2005 prowadziła bezinteresowną działalność w Domu dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie.

Synteza Jej dorobku oraz wskazanie, jaki wpływ wywarła na polską psychologię, są bardzo trudne do dokonania, chociażby z powodu niewystarczającego dystansu czasowego. W celu zilustrowania poglądów Profesor Anny Gałdowej wybrałam zatem kilka znamienych cytatów.

Najważniejszą pozycją w dorobku Profesor Anny Gałdowej jest niewątpliwie monografia *Powszechność i wyjątek. Rozwój osobowości człowieka dorosłego*, która miała trzy wydania (Kraków: Platan, 1992; Kraków: Wydawnictwo Księgarni Akademickiej, 1995; Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000) oraz wiele wznowień. Metodologię tej rozprawy zapowiadają następujące słowa:

Będzie to refleksja dokonywana z głęboką świadomością ograniczeń proponowanych przez psychologię wyjaśnień. (...) Chcąc uwolnić te refleksje – w tym stopniu, w jakim to będzie możliwe – od subiektywizmu, w wielu miejscach i obszernie powołuję się na teksty przedstawicieli antropologii filozoficznej, w głębokim przekonaniu, że oni właśnie – szanując tajemnicę metafizyczną człowieka – trafnie obecność tej tajemnicy przybliżają [1992: 13–14].

Istotę rozumienia rozwoju znajdujemy zaś w stwierdzeniu:

Rozwój wyznaczony przez wartości duchowe, wartości moralne i wartości *sacrum* nie stanowi prywatnej li tylko, osobistej sprawy konkretnego człowieka. Ma on głębokie znaczenie dla kształtowania się relacji międzyludzkich, decyduje o jakości tych relacji w różnych płaszczyznach życia społecznego. Z tego względu jest on, jak pisał kiedyś Jung, powinnością moralną. Przewyciężenie kryzysu współczesnej rodziny, odbudowa różnorodnych więzi społecznych zniszczonych przez totalitaryzm, a zagrożonych obecnie przez coraz powszechniejsze postawy konsumpcyjne, nie może się dokonać inaczej, jak właśnie przez pracę nad indywidualną jakością życia [1992: 18].

W konsekwencji przyjętych założeń rozwój w płaszczyźnie specyficznie ludzkiej można określić jako proces, w którym specyficzność człowieka staje się materiałem, a zarazem narzędziem urzeczywistnienia sensu. Bywa on niekiedy nazywany autokreacją. (...) O procesie wewnętrznego rozwoju, tego rozwoju, który decyduje o specyficznie ludzkim sposobie istnienia, można mówić tylko z perspektywy czegoś transcendentnego w stosunku do człowieka, a więc przede wszystkim z perspektywy wartości [1992: 36].

Kolejny ważny termin odnosi się do pojęć osobowości i osoby. Analizując znaczenia, w jakim obydwa funkcjonują w różnych paradygmatach, Profesor Anna Gałdowa stawia w końcu pytanie o ich niezbędność. Nie ma wątpliwości, jeżeli chodzi o osobę. Termin osobowość traktuje raczej instrumentalnie, a w konkluzji pisze:

Wprowadzenie

Osobowość rozumiana jako realność psychologiczna jest czymś, co tworzy się i rozwija w ciągu życia jednostki, co może podlegać zmianom, niekiedy bardzo radykalnym. Te podstawowe charakterystyki wskazują na fakt przynależenia osobowości do podmiotu, który jest jej bytową podstawą.

Wydaje się, że w sensie najbardziej podstawowym tą realnością psychologiczną jest doświadczenie indywidualne, przechowywane w jej pamięci i zorganizowane w sposób właściwy tylko tej jednostce, a więc niepowtarzalny [1992: 32].

Gotowość do aktualizowania tych doświadczeń, bądź ich stała niemal obecność w świadomości jednostki, może być tak znacząca, że mówić można o pewnej względnie stałej strukturze (uorganizowaniu) doświadczenia i przypisywać jej pewne cechy. Byłaby to właśnie – w ścisłym sensie – ta realność psychologiczna, do której termin *osobowość* się odnosi [1992: 33].

Metodologiczne kwestie są w tej monografii rozważane w rozdziale pod tytułem *Jedna czy dwie psychologie?*, jednakże nie skupiają się na wyrazistych przeciwstawieniach czy dowodzeniu wyższości któregoś z paradygmatów, do których to otwarte pytanie się odwołuje.

Jaki problem psychologiczny jest uważany przez Profesor Annę Gałdową za najbardziej istotny, kluczowy? Z pewnością ostatecznie była to kwestia relacji pomiędzy ciałem a psychiką/umysłem, czyli *mind-body problem*. Trzeba podkreślić, że przeświadczeniu o wadze tego problemu towarzyszyło przekonanie o służebnej (może także tymczasowej) roli psychologii i jej niepewnym statusie jako nauki, co jednak nie wyklucza jej udziału w dekompozycji i rozwiązywaniu tego problemu [por. 1992: 31, 32; także przypis odwołujący się do Madsena²].

Gdyby próbować podsumować, wyróżnić, wyakcentować poglądy najważniejsze, byłaby to dyrektywa mówiąca, w wersji łagodniejszej, że uprawianie psychologii w paradygmacie humanistycznym (antynaturalistycznym, interpretacyjnym, hermeneutycznym) wymaga takiej samej precyzji, jasności jak w wypadku paradygmatu naturalistycznego. Wersja radykalna, częściej, jak sądzę, obecna, głosiła, że wysiłek poznawczy, jakość rozumowania i argumentowania muszą być w wypadku psychologii humanistycznej nawet większe, ze względu na obecność kwestii o charakterze podstawowym, na konieczność odwoływania się do antropologii filozoficznej, epistemologii, ontologii.

Teksty zaprezentowane w niniejszym tomie są bardzo różnorodne i sposobów ich uporządkowania jest wiele. Pierwszeństwo przypadło Gościom, którymi są wybitni filozofowie. Druga część tomu obejmuje prace psychologiczne.

Autorzy tekstów zebranych w tej książce dedykują je Profesor Annie Gałdowej w szczerym uznaniu dla wysokiej jakości i precyzji Jej naukowej roboty, oryginalności myślenia i odwagi w podejmowaniu trudnych i złożonych problemów, w podziękowaniu za twórczą inspirację i uformowanie licznej rzeszy uczniów.

Aleksandra Tokarz

Kraków, 2010

² Por. K.B. Madsen (1974/1980), *Współczesne teorie motywacji. Naukoznawcza analiza porównawcza*, przeł. A. Jakubczyk et al, Warszawa: PWN.